

Gemeente Amsterdam
Economische Zaken

Factsheet Economisch Klimaat

september 2011

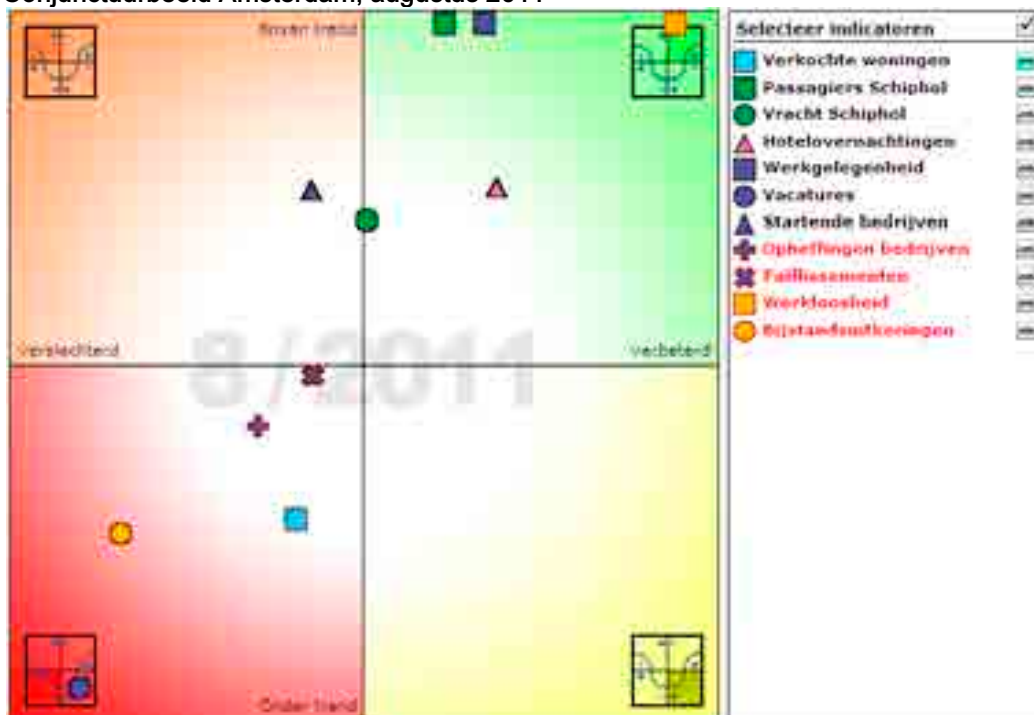

EZ brengt zaken bij elkaar

Inhoud

Conjunctuurklok	1
Samenvatting	2
Economisch beeld (inter)nationaal	3
Economisch beeld Amsterdam	5
Bijlage 1 Figuren	8
Macro-economie	8
Arbeidsmarkt	9
Vastgoed	11
Schiphol, haven en toerisme	12
Bijlage 2 Uitleg conjunctuurklok	13
Bijlage 3 Begrippenlijst	14

Conjunctuurbeeld Amsterdam, augustus 2011

bron: www.os.amsterdam.nl

Samenvatting

Internationaal

- In Europa sleept de eurocrisis zich voort. Griekenland staat op de rand van faillissement en de politieke daadkracht in Europa is niet heel groot.
- Kredietbeoordelaar Standards & Poor (S&P) heeft begin augustus de kredietwaardigheid van de Verenigde Staten verlaagd van de hoogste AAA status, naar AA+. De andere beoordelaars hebben dit niet gedaan.
- Financiële markten zijn sindsdien erg onrustig en aandelenkoersen kelderden in augustus.
- De wereldhandel stagneert sinds begin 2011. In april en juni 2011 nam de wereldhandel met ruim 2 procent af ten opzichte van de maand ervoor.
- De groei vertraagt in grote landen als China, India, de Verenigde Staten en in de Europese Unie.
- Omdat vertrouwensindicatoren dalen, wordt gevreesd voor een overslag van de financiële sfeer naar de reële economie. Er is vrees voor een tweede recessie of zelfs een langdurige periode van lage groei.

Nederland

- Economische groei in Nederland vertraagt in het tweede kwartaal
- De Nederlandse economie doet het goed, in vergelijking met andere Europese landen.
- Op de arbeidsmarkt is nog weinig te merken van de economische onrust. De werkgelegenheid groeide licht in de eerste helft van 2011. Er kwamen meer vacatures bij, vooral in de commerciële dienstverlening. De werkloosheid is met 5,3% nog steeds betrekkelijk laag in Nederland. In juli was er voor het eerst sinds tijden weer sprake van een toename van de werkloosheid.
- Ook in Nederland neemt het vertrouwen in de economie af. Dit blijkt uit de forse daling van de AEX-index en uit een afgenomen vertrouwen van consumenten en producenten.
- Het CPB heeft in de Macro Economische Verkenning (MEV, september 2011) de groei voor Nederland naar beneden bijgesteld tot 1,75 procent in 2011 en 1 procent in 2012. De koopkracht van alle huishoudens zal dalen.
- Alle onzekerheden in de economie geven een negatief beeld. Het CPB geeft de mogelijke gevolgen van een financiële crisis in een onzekerheidsvariant weer. Via het stilvallen van de wereldhandel zal de Nederlandse economie krimpen en dat brengt 5 miljard euro aan extra bezuinigingen met zich mee.

Amsterdam

- Vermoedelijk zal de Amsterdamse economie minder geraakt worden dan heel Nederland, gegeven de gebleken schokbestendigheid in de periode 2009-2010.
- Het beeld is in de eerste helft van 2011 nog overwegend positief, maar er zijn aanwijzingen die een aanzet kunnen zijn voor een verslechtering. De afname van de vracht op Schiphol bijvoorbeeld, iets meer opgeheven bedrijven, een stijging van het aantal bijstandsgerechtigden en het herstel op de huizenmarkt dat niet doorzet.
- Als een nieuwe crisis uitbreekt en de wereldhandel stilvalt, zullen de gevolgen hiervan niet aan Amsterdam voorbij gaan. Bijvoorbeeld het vrachtvervoer via Schiphol en de haven zal dan minder worden, de werkloosheid zal ook in Amsterdam waarschijnlijk toenemen en er zal een groter beroep op de gemeentelijke uitkeringen worden gedaan.

Economisch beeld (inter)nationaal

Internationaal beeld op alle fronten achteruit

Wereldhandel en economische groei wereldwijd vertraagd

De angst voor een tweede crisis in drie jaar, of zelfs een langere periode van lage groei is niet gering. De tekenen van verslechtering overheersen momenteel. De wereldhandel is sinds begin 2011 gestabiliseerd en nam af in juni. Het economisch herstel van 2010 en begin van 2011 zette niet door in het tweede kwartaal. Landen als China, India, de Verenigde Staten en ook Duitsland kampen met een groeivertraging. Vooral de groeivertraging in Duitsland kan voor Nederland van invloed zijn, aangezien Duitsland de belangrijkste handelspartner van Nederland is. In de Verenigde Staten lijkt het herstel nog ver weg: de werkloosheid blijft hoog, evenals de staatsschuld, de crisis op de woningmarkt houdt aan en het vertrouwen van de consumenten is het laagste sinds 1980.

Schuldencrisis Europa verergert en financiële markten onderuit

In Europa domineert momenteel de schuldencrisis. Griekenland staat aan de rand van faillissement en Nederland en Portugal zijn afhankelijk van financiële hulp van internationale instellingen. Ook Italië en Spanje hebben het moeilijk en zelfs Frankrijk ligt onder vuur. Twijfels over de kredietwaardigheid van Eurolanden zorgt voor onrust op de financiële markten en zorgen over het voortbestaan van de Euro. De Europese Centrale Bank (ECB) en het Europese noodfonds EFSF kunnen een tijdelijke oplossing bieden maar uiteindelijk zijn meer verstrekende maatregelen nodig. Het gebrek aan eensgezindheid en daadkracht in de Europese politiek stelt financiële markten niet heel gerust. De financiële markten zijn bovendien wereldwijd sinds augustus sterk onderuit gegaan en zeer volatiel. Aandelenbeurzen verloren 20 procent van hun waarde in de twee weken na de kredietafwaardering van de Verenigde Staten.

Nederland. CPB stelt verwachte groei in 2011 en 2012 neerwaarts bij

De macro economische verkenning 2012 van het CPB geeft een vooruitblik over de ontwikkeling van de Nederlandse economie in 2011 en 2012. De toekomst ziet er helaas minder rooskleurig uit dan in juni (vorige raming). Naar aanleiding van de recente onrust op de financiële markten heeft het CPB de groei van de Nederlandse economie naar beneden bijgesteld tot 1,5 procent in 2011 en 1 procent in 2012. Pas in de tweede helft van 2012 bereikt het bbp het niveau van voor de crisis in 2008. De groei komt vooral van de export. Binnenlandse bestedingen dragen maar beperkt bij aan de groei, zeker in historisch perspectief. De consumptie zal nauwelijks toenemen doordat de koopkracht al sinds 2010 afneemt, aandelenkoersen niet meer stijgen en de huizenprijzen al enige tijd dalen. De groei van de investeringen zullen door de afnemende groei ook wat terugvallen in 2012. De verwachting is dat de arbeidsmarkt het relatief goed blijft doen. Sinds medio 2010 daalde de werkloosheid verrassend genoeg al. De werkloosheid zal in 2011-2012 uitkomen op 5 en 5,25% van de beroepsbevolking, dit is zelfs iets lager dan in 2010. De werkgelegenheid in de marktsector is sinds 2008 afgenomen, en verwacht wordt dat deze daling zal doorzetten. Bij de overheid en in de zorg is de werkgelegenheid tussen 2008 en 2010 wel toegenomen. Verwacht wordt dat deze in de overheid gaat dalen met 1,5 procent per jaar, maar in de zorg door blijft stijgen met ruim 2%. Verder wordt verwacht dat de tijdelijke verlaging van de overdrachtsbelasting weinig tot geen effect heeft op de huizenprijzen of de bouwproductie in Nederland.

In crisisscenario ook in Nederland economische krimp in 2012

Het CPB heeft deze keer alleen een onzekerheidsvariant opgenomen met een lagere economische groei, om aan te geven dat de risico's vooral neerwaarts zijn (het CPB identificeert 4 grote risico's:

recessie in Verenigde Staten, schuldencrisis Europa, recessie in Japan en oververhitting Chinese economie). De Nederlandse economie wordt door een crisis elders vooral geraakt door lagere of afnemende wereldhandel. In de onzekerheidsvariant valt de wereldhandel stil en krimpt de Nederlandse economie in 2012. De uitvoer neemt af, bedrijven investeren minder en gezinnen consumeren minder. Gezinnen incasseren forse vermogensverliezen (veronderstelling dat AEX en huizenprijzen fors lager liggen dan in het basisscenario), pensioenfondsen moeten de indexatie beperken tot 90% (afstempelen van pensioen) en het aantal transacties van bestaande en nieuwe woningen wordt negatief beïnvloed. De werkgelegenheid neemt met 1 procentpunt extra af en de werkloosheid met 1 procentpunt toe. Het EMU-saldo zou in 2012 verslechteren tot 4,2 procent, wat dan weer voorkomen kan worden door 5mld extra te bezuinigen (wat weer niet goed is voor de economie). Het enige positieve in het crisisscenario is de lagere inflatie door het lagere internationale prijsniveau.

Economische groei Nederland vertraagd in tweede kwartaal, arbeidsmarkt draait nog goed

De groei van de Nederlandse economie is vertraagd tot een groei van 1,5% in het tweede kwartaal van 2011 ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2010. De omvang van de economie ten opzichte van het eerste kwartaal nam nauwelijks toe, net als in Duitsland (+ 0,1%). De lagere groei van de economie in het tweede kwartaal is te wijten aan een lager groeitempo van de uitvoer van Nederlandse goederen en een halvering van de groei van de investeringen. De investeringsgroei temperde door minder investeringen in woningen en bedrijfsgebouwen, terwijl investeringen in transportmiddelen en machines wel sterk bleven toenemen. Als gevolg van het zachte weer is er in het tweede kwartaal weinig gas gebruikt. De groei van de consumptie van huishoudens stagneerde, ze gaven net zo veel uit als vorig jaar. Consumenten gaven meer uit aan duurzame goederen en diensten maar minder aan voedings- en genotmiddelen.

Vertrouwen in economie loopt terug

Ondanks deze relatief stabiele positie is het vertrouwen in de economie ook in Nederland wankelend. Voorlopende indicatoren als het consumenten- en producentenvertrouwen dalen sinds begin 2011, en het producentenvertrouwen is sinds juli 2011 voor het eerst sinds een jaar weer negatief. De AEX-index is in augustus behoorlijk onderuit gegaan, evenals het consumentenvertrouwen. In september kelderde het vertrouwen van consumenten verder, waarbij de koopbereidheid nu ook duidelijk terug liep.

Arbeidsmarkt doet het goed

De arbeidsmarkt volgt altijd met enige vertraging op veranderingen in de economische groei. In de eerste helft van 2011 nam de werkgelegenheid licht toe. De groei deed zich uitsluitend voor in het tweede kwartaal. De dynamiek op de arbeidsmarkt is toegenomen in het tweede kwartaal van 2011. Er kwamen 210 duizend vacatures bij, 19 duizend meer dan in het tweede kwartaal van 2010. Het aantal vervulde vacatures groeide ook. De meeste vacatures staan in de commerciële dienstverlening open, vooral in de handel en de financiële dienstverlening. De spanning op de arbeidsmarkt (het aantal vacatures per 1000 banen) is het grootst bij de informatie en communicatie bedrijven. Bij de overheid en in het onderwijs zijn juist relatief weinig vacatures.

De werkloosheid is betrekkelijk laag gebleven in Nederland. In de eerste zes maanden van 2011 lag de werkloosheid tussen de 392 en 400 duizend personen. In juli steeg dit echter tot 413 duizend personen, dat is 5,3% van de beroepsbevolking. Er zijn meer mensen aan het werk gebleven dan eerder verwacht werd. Als gevolg hiervan is de arbeidsproductiviteit in 2009 met 2% gedaald. Na een krachtig herstel in 2010 blijft de arbeidsproductiviteit in 2011 positief, maar neemt het minder toe dan in de periode 2001-2004.

Economisch beeld Amsterdam

Sinds februari 2011 is er geen nieuwe informatie over de economische groei van Amsterdam. De verwachting was toen dat de Amsterdamse economie in 2011 met 3,3% zou groeien. Gegeven de huidige onrustige fase en de stagnatie van de groei op nationaal en Europees niveau, lijkt dit aan de optimistische kant. Uit de Coen-enquête van begin september blijkt dat Amsterdam in de pas loopt met de nationale verwachtingen: een afname van de omzet en exportverwachtingen en stabilisatie van de beoordeling van het economisch klimaat.¹

Werkgelegenheid licht toegenomen, aantal opheffingen iets hoger

In het eerste kwartaal nam de werkgelegenheid in Amsterdam af met 2.600 werkzame personen, en volgens de voorlopige cijfers over het tweede kwartaal was er tussen april en begin juli weer sprake van een toename van de werkgelegenheid met 6.000 werkzame personen. Per saldo is de werkgelegenheid in de eerste helft van 2011 toegenomen met 3.400 mensen (voorlopige cijfers). In 2011 begint het effect van de nieuwe wet op het Handelsregister langzaam uit te doven. Dit betekent dat de inhaalslag van vooral veel kleine bedrijven die zich (alsnog) inschrijven bij de Kamer van Koophandel bijna achter de rug lijkt en het verschil tussen de geregistreerde en de werkelijke verandering van de werkgelegenheid naar nul gaat.

Het aantal opgeheven bedrijven in Amsterdam lag in de eerste zes maanden van 2011 iets hoger dan in dezelfde periode in 2010. Het aantal faillissementen, dat een klein deel uitmaakt van de opheffingen, lag iets lager, net als in heel Nederland.² Het aantal vacatures dat door bedrijven en overheidsinstellingen wordt aangeleverd bij het CWI is gedaald in Amsterdam. Het gaat hierbij relatief vaak om banen voor lager opgeleiden. Alleen de laatste maand nam het aantal vacatures weer wat toe. Er staan nu ruim 2.000 vacatures open bij het CWI, vooral in de commerciële dienstverlening.

Werkloosheid neemt af, maar aantal bijstandsuitkeringen toegenomen

In de eerste helft van 2011 zette de daling van de niet-werkende werkzoekenden verder door. Op 1 augustus stond de teller op 30.524, een daling van 22% ten opzichte van een jaar eerder. Vooral het aantal mensen dat al langer dan een jaar ingeschreven stond, nam af. Van de totale groep niet werkende werkzoekenden staat nu ongeveer de helft langer dan een jaar ingeschreven bij UWV. Het aantal bijstandsuitkeringen is toegenomen ten opzichte van een jaar geleden. Het aantal mensen met een bijstandsuitkering ligt met ruim 36 duizend boven het aantal niet werkende werkzoekenden.

Kantorenmarkt licht verbetert, woningmarkt nog geen herstel

In de eerste helft van 2011 is een lichte verbetering opgetreden op de kantorenmarkt: terwijl de leegstand in heel Nederland toenam, nam deze voor het eerst sinds tijden af in Amsterdam. De huurprijzen bleven stabiel of stegen minimaal. Vermoedelijk is de afname van de leegstand het gevolg van het beleid om leegstaande ruimtes andere bestemmingen te geven. In december is ieder jaar een hausse aan verkopen. Dit was ook in 2010 het geval. In januari is zowel het aantal verkochte woningen als de verkoopprijs gedaald. De afgelopen maanden ligt het aantal verkochte woningen rond de 600 per maand, circa 25% lager dan voor de crisis. De prijzen liggen nu zo'n 7% lager dan voordat de woningmarkt in elkaar klapte.

¹ COEN: Resultaten bedrijfsleven totaal, 3^e kwartaal 2011

² CBS, augustus 2011

Schiphol, haven en toerisme

Het gaat minder goed met Schiphol dan in 2010. De vracht op Schiphol blijft de laatste maanden zo'n beetje op het niveau van voor de recessie. De periode van grote groei is na een jaar voorbij. Het aantal passagiers op Schiphol ontwikkelt zich wat gunstiger, wat volledig te danken is aan de groei van de Europese passagiers. Het aantal intercontinentale passagiers neemt sinds februari nauwelijks toe.

De haven heeft een sterk tweede kwartaal achter de rug, na een minder grote havenoverslag in het eerste kwartaal. Terwijl de Rotterdamse haven al last lijkt te hebben van de haperende wereldhandel, lijkt daar in Amsterdam (nog) geen sprake van te zijn. Een belangrijk verschil tussen Amsterdam en Rotterdam is dat in Amsterdam weinig containers worden overgeslagen. Juist de containeroverslag kampt met problemen. Het gaat in Amsterdam vooral om de overslag van brandstof, o.a. benzine en steenkool.

Indicatoren voor de Amsterdamse economie

Indicator	meest recente periode	mutatie t.o.v. zelfde periode vorig jaar (%)	Waarde
Macro economie			
wereldhandel (index volume 2000=100)	mei-11	7%	167
AEX-index	aug-11	-13%	276
Bbp Nederland (kwartaal)	2e kw 2011	1,5%	
Bbp Nederland (jaar)	2010*	1,7%	
Bbp Amsterdam (jaar)	2010*	2,6%	
Arbeidsmarkt			
werkzame personen in Amsterdam	1-jul-11	2%	472.185
niet-werkende werkzoekenden in Amsterdam	1-aug-11	-22%	30.524
vacatures in Amsterdam	1-aug-11	-28%	2.181
bijstandsuitkeringen in Amsterdam	1-jul-11	6%	36.128
Bedrijven			
aantal startende bedrijven in Amsterdam	jun-11	-18%	778
aantal opgeheven bedrijven in Amsterdam	jun-11	38%	596
Woningmarkt			
aantal verkochte woningen in Amsterdam	jun-11	-9%	608
gemiddelde prijs verkochte woningen (€ per m2)			
Transport: Schiphol en haven			
passagiers op Schiphol	jul-11	9%	5.156.990
vracht op Schiphol (ton)	jul-11	0,3%	130.592
havenoverslag in Amsterdam (ton)	2e kw 2011	11%	20.237.566

Bron: CPB/CBS/Economische Verkenningen Metropoolregio Amsterdam2011/O+S/Schiphol Groep/
Havenbedrijf/UWV

* voorlopig

Of het toerisme ook in 2011 blijft aantrekken, is nog niet goed te zeggen. In de eerste vier maanden van 2011 lag het aantal bezoekers aan Amsterdam hoger dan in dezelfde periode vorig jaar. Geen bijzondere prestatie omdat het toerisme vorig jaar gehinderd is door de aswolk bij IJsland. De slechte zomer van dit jaar kan mogelijk tot minder bezoekers in Amsterdam leiden. Vooral van Nederlanders kan verwacht worden, dat ze liever de zon opzochten.

Wat betekent lagere economische groei voor Amsterdam?

Gezien de schokbestendigheid van de Amsterdamse economie in 2009-2010, zal Amsterdam minder hard geraakt worden dan Nederland door de wereldwijde groeivertraging of een nieuwe crisis. De afnemende groei van de wereldhandel zal vermoedelijk wel zijn weerslag hebben op de handel en het vrachtvervoer van Schiphol en de haven Amsterdam. De arbeidsmarkt heeft het tot nu toe beter gedaan dan verwacht, maar bij een nieuwe crisis zal ook in Amsterdam de werkloosheid oplopen en het aantal mensen dat beroep doet op een uitkering gaan toenemen.

Kantoren en woonmarkt blijven zorgelijk

De ontwikkeling van vastgoed zal laag blijven (Bouwprognoses 2010-2012, TNO). Deze markt wordt nog altijd gekenmerkt door overcapaciteit en een beperkte vraag van eindverbruikers (ook structureel). Daar komt de beperkte beschikbaarheid van kapitaal nog bij.

- de komende drie à vier jaar is de waardering van vastgoed een lastige zaak. Hierdoor blijft vastgoed een risicovolle en overpriced asset op de balansen van financiële instellingen. Die zullen hierdoor eerder worden afgestoten dan worden aangekocht.
- nieuwe internationale vereisten en standaarden (zoals Basel 3) zullen structureel (langjarig) een negatief effect hebben op het aandeel vastgoed en vastgoedfinanciering in de totale portefeuille van financiële instellingen.

De vooruitzichten voor de landelijke woningmarkt zijn ook niet heel positief. Het niveau van woningbouw zal op een lager niveau belanden dan in de afgelopen decennia. Ook de tijdelijke verlaging van de overdrachtsbelasting biedt geen soelaas en zal volgens het CPB vrijwel geen blijvende effecten hebben op de bouwproductie of de huizenprijzen. Toch is voor de Amsterdamse woningmarkt en woningbouwproductie een positiever scenario denkbaar. De toename van de bevolking van Amsterdam (gemiddeld meer dan 10.000 personen over de afgelopen 3 jaar, bron DRO) indiceert het blijvend bestaan aan behoefte aan woningen in Amsterdam, hoewel deze behoefte lager zal zijn dan in de afgelopen decennia³. Er is echter een groot verschil tussen 'behoefte' en 'vraag'. Dat wil zeggen dat de mensen die graag in Amsterdam willen wonen (behoefte), dat ook moeten kunnen en/of willen betalen (vraag). Hier liggen, zoals bekend, nog wel wat problemen. Mensen aarzelen te kopen omdat ze niet weten of het huis dat ze willen kopen de prijs wel waard is, of mensen krijgen geen hypotheek. Op de huurmarkt is het aanbod in betaalbare woningen beperkt en de huurwoningen die worden aangeboden zijn zeer prijzig, of liggen buiten de ring A10 wat nog altijd weinig aantrekkelijk wordt gevonden. Hiermee blijft het onduidelijk wanneer de woningmarkt weer op gang zal komen.

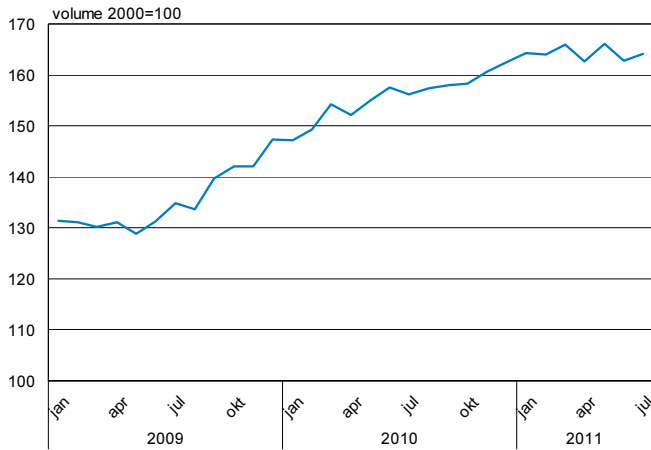
³ De komende 30 jaar zal de Nederlandse bevolking met 1 miljoen personen stijgen, dat is 33.000 personen per jaar (ipv gemiddeld 115 duizend personen in de afgelopen 60 jaar). Nederland heeft hierdoor structureel een minder grote toename in woon-, werkruimte en voorzieningen nodig.

Bijlage 1 Figuren

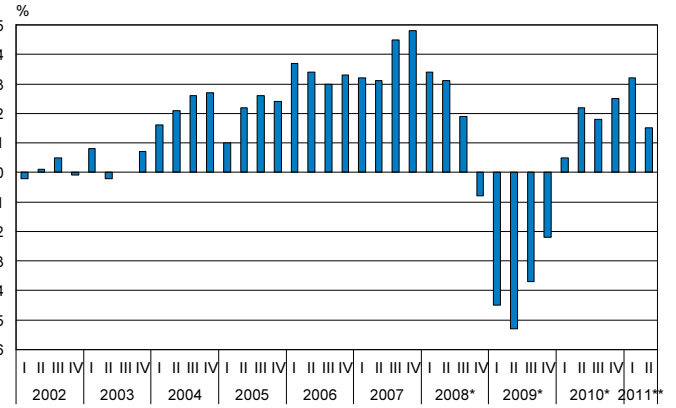
Macro-economie

Wereldhandel (volume), in indexcijfers (2000=100)

bron:CPB

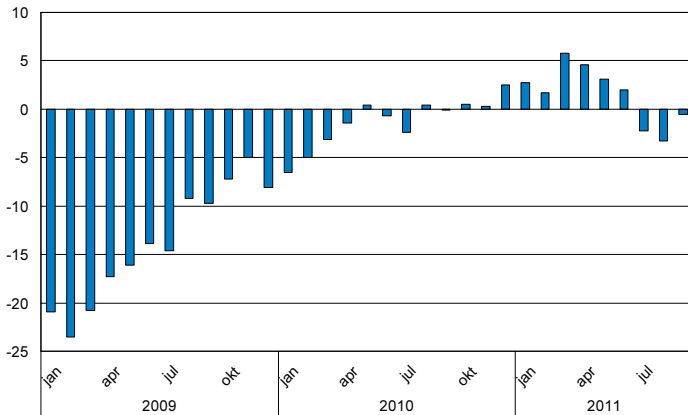
Groei bruto binnenlands product ten opzichte van hetzelfde kwartaal van vorig jaar (procenten)

*) voorlopige cijfers

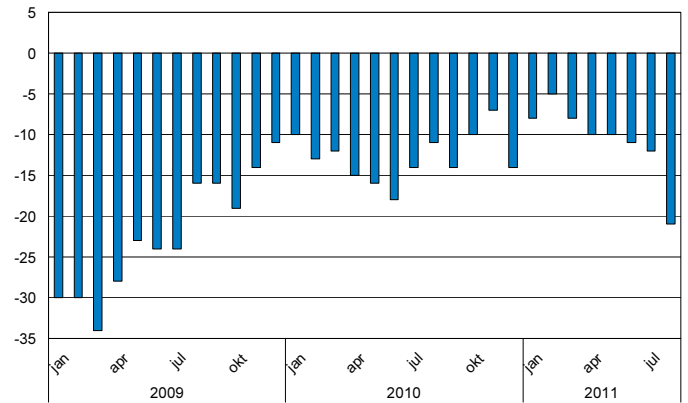
bron: CBS

Producentenvertrouwen, Nederland

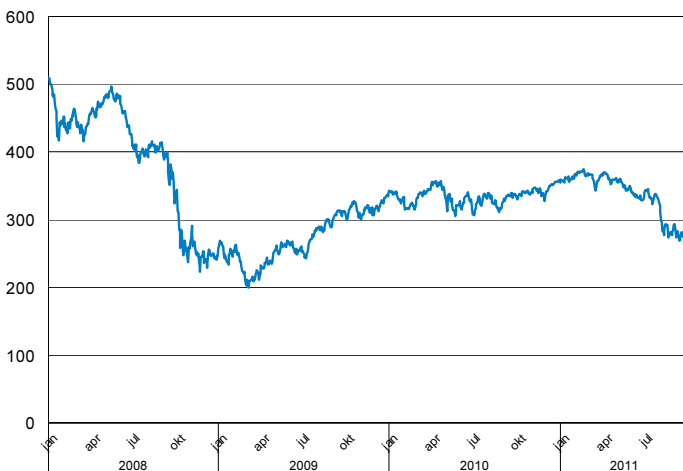
bron: CBS

Consumentenvertrouwen, Nederland

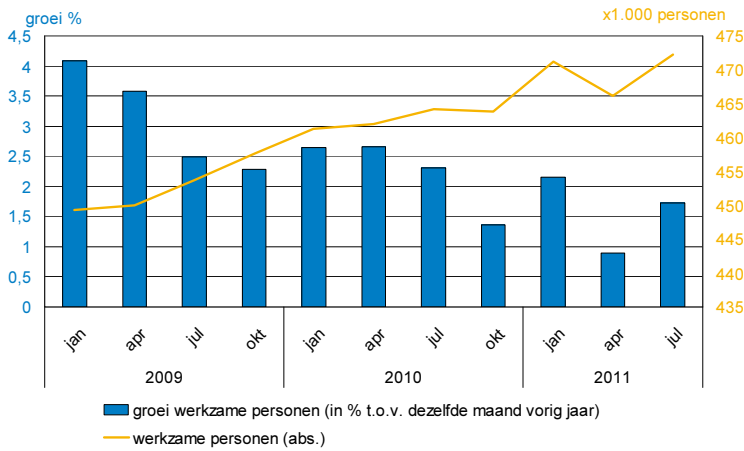
bron: CBS

AEX index (dagkoers)

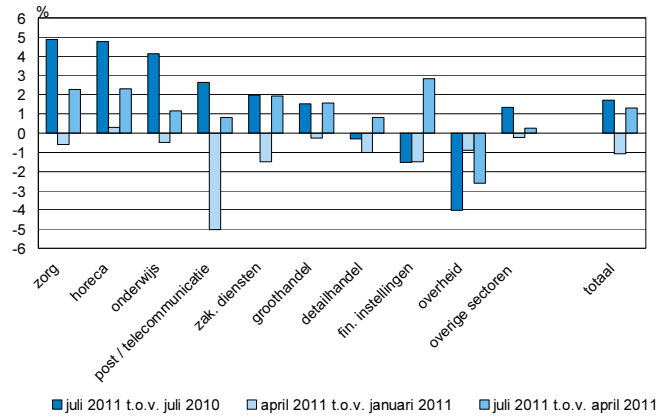
Arbeidsmarkt

Werkzame personen, Amsterdam

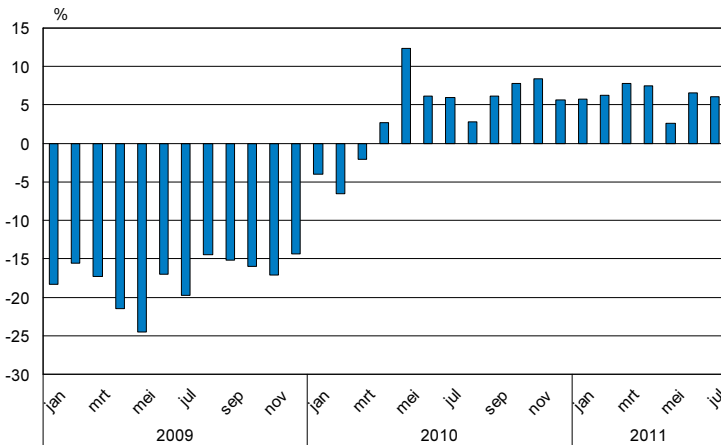
bron: O+S

Werkzame personen naar sectoren, Amsterdam

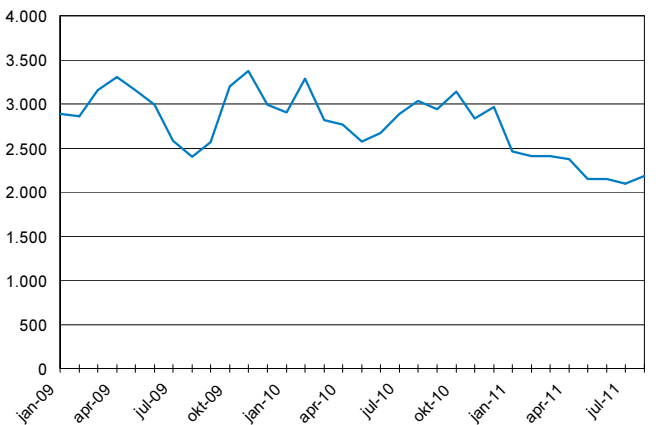
bron: O+S

Uitzenduren t.o.v. zelfde periode vorig jaar, Noord-Holland

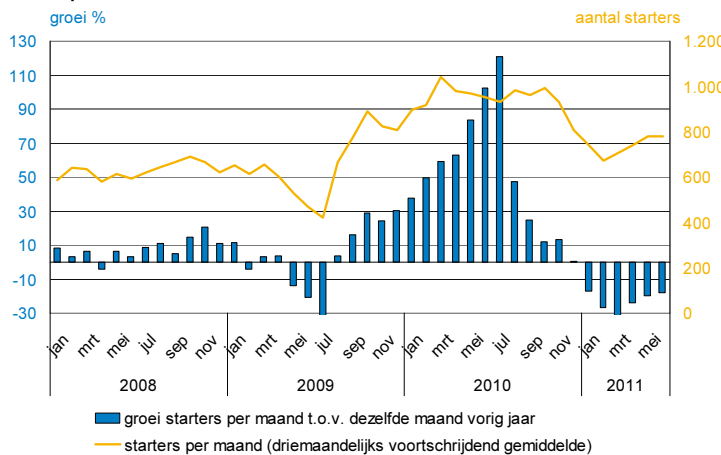
bron: ABU

Vacatures, Amsterdam

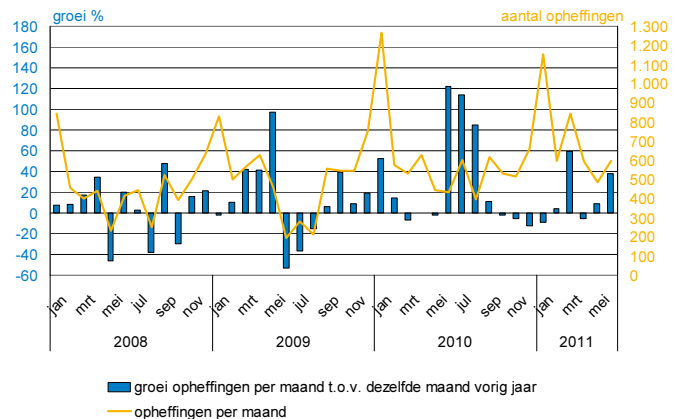
bron: UWW

Starters per maand, Amsterdam

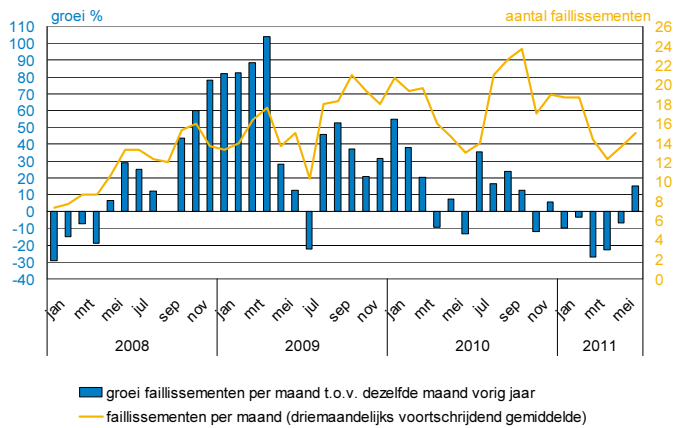
bron: O+S

Opheffingen, Amsterdam

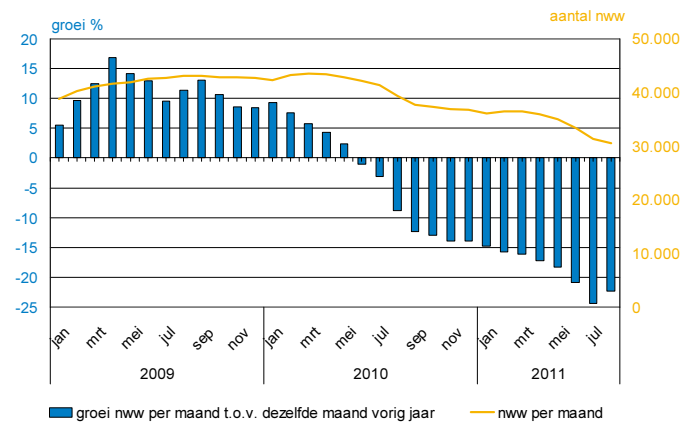
bron: O+S

Faillissementen, Amsterdam

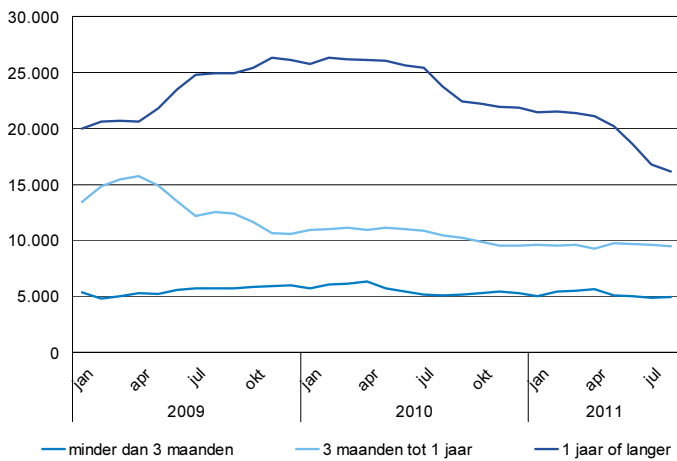
bron: O+S

Niet-werkende werkzoekenden, Amsterdam

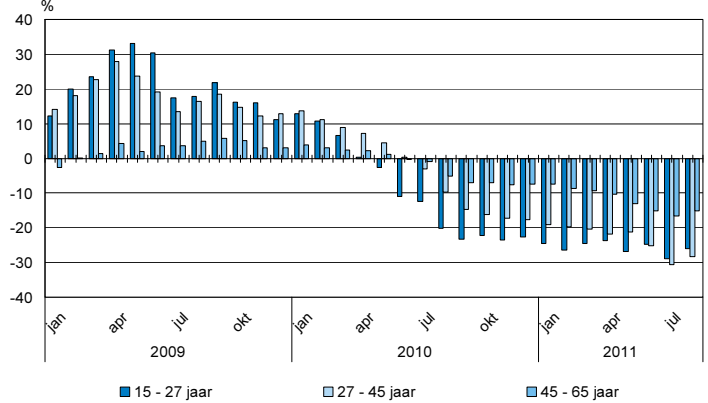
bron: UWV

Niet-werkende werkzoekenden naar werkloosheidsduur, Amsterdam

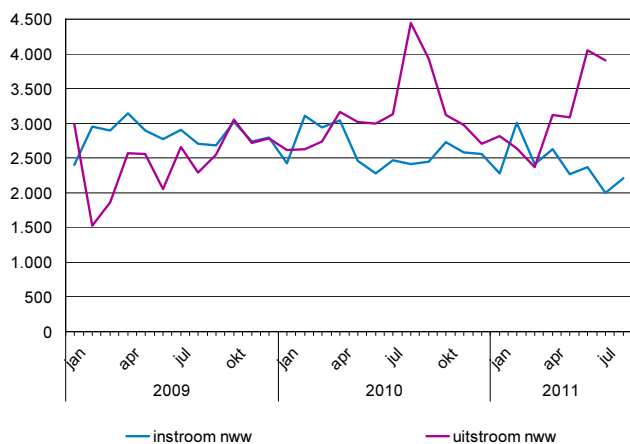
bron: UWV

Niet-werkende werkzoekenden naar leeftijd, Amsterdam

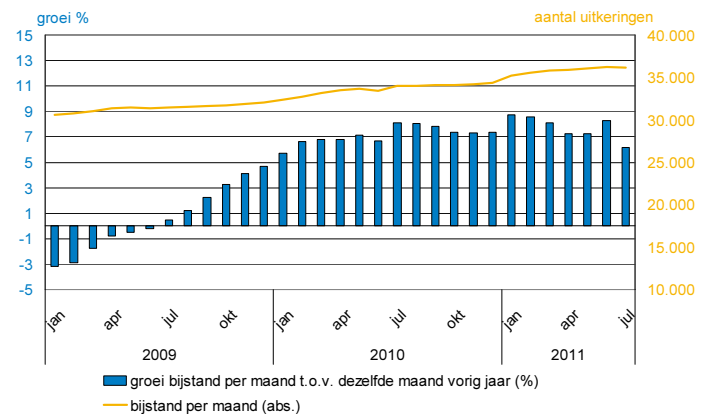
bron: UWV

Niet-werkende werkzoekenden naar in- en uitstroom

bron: UWV

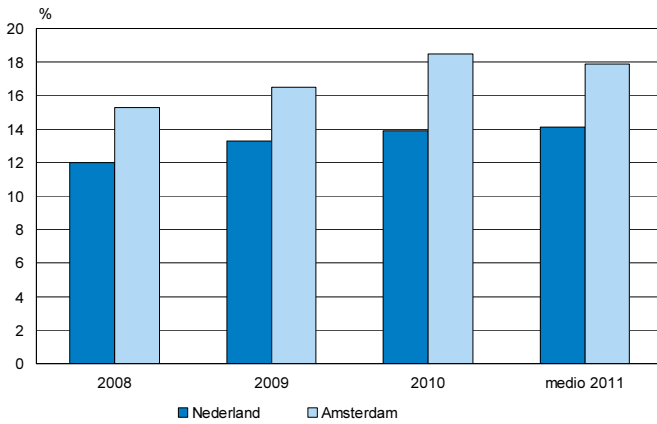
Bijstandsuitkeringen (WWB LO en WIJ), Amsterdam

bron: UWV

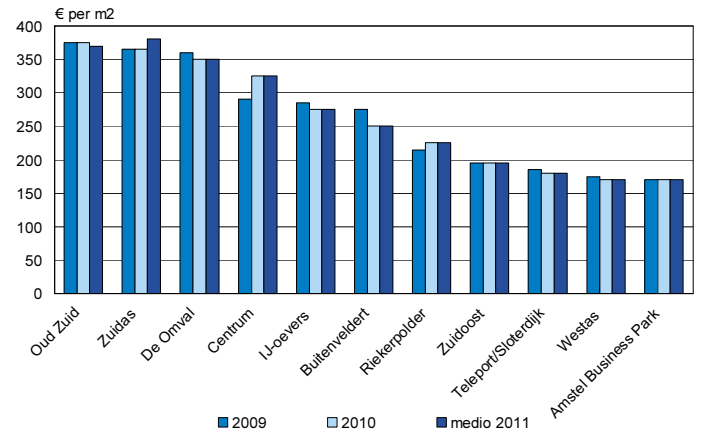
Vastgoed

Aandeel leegstand op de kantorenmarkt

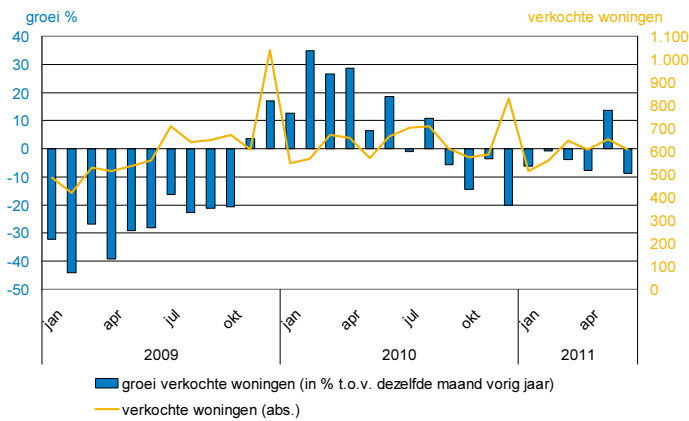
bron: Nederland compleet, DTZ Zadelhoff

Maximale huurprijzen kantoorruimten (in euro per m2 per jaar)

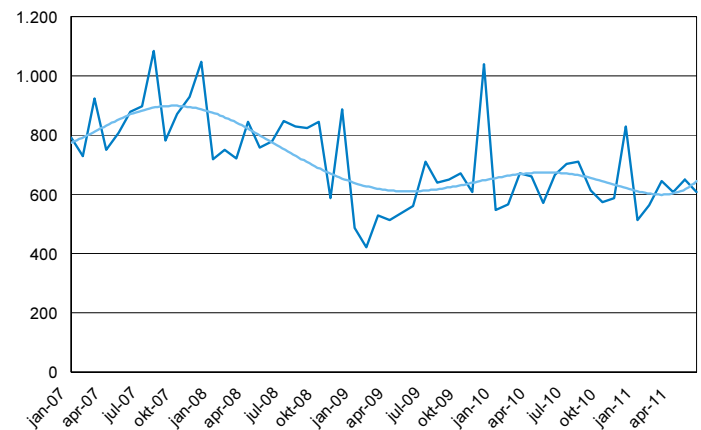
bron: Nederland compleet, DTZ Zadelhoff

Het aantal en de groei van de verkochte woningen in Amsterdam

bron: CBS

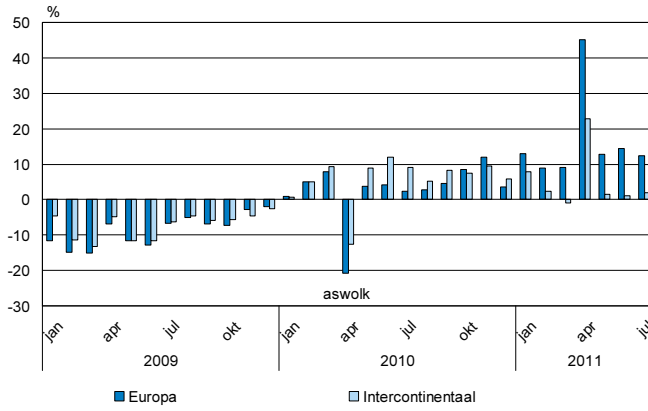
Verkochte woningen, Amsterdam

bron: CBS

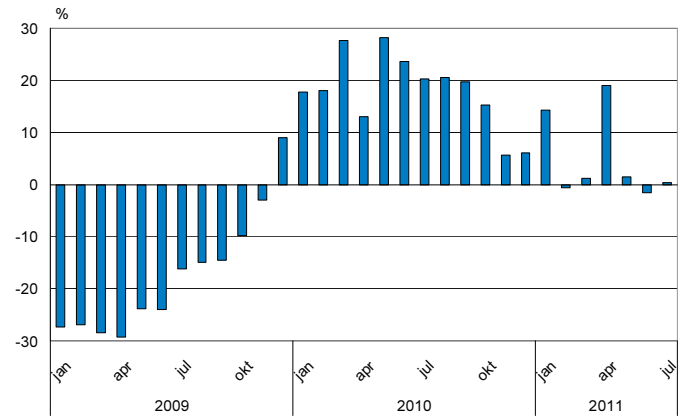
Schiphol, haven en toerisme

Passagiers op Schiphol ten opzichte van dezelfde maand vorig jaar

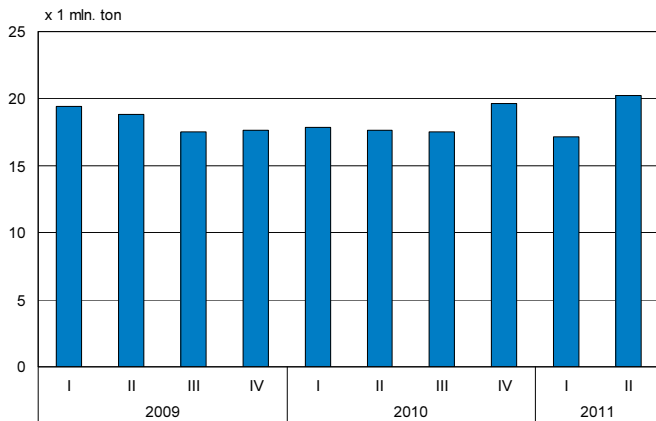
bron: Schiphol Group

Vracht op Schiphol ten opzichte van dezelfde maand vorig jaar

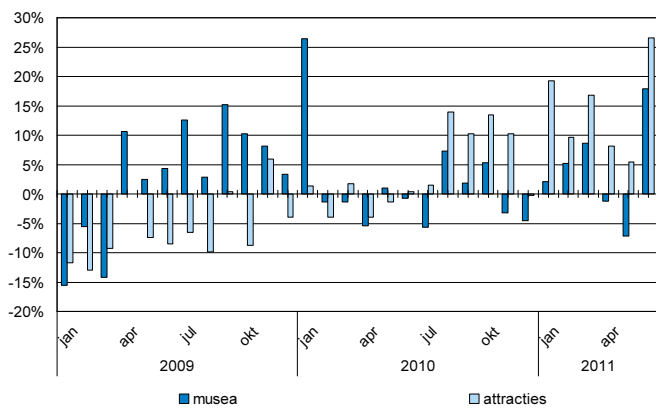
bron: Schiphol Group

Havenoverslag per kwartaal, Amsterdam

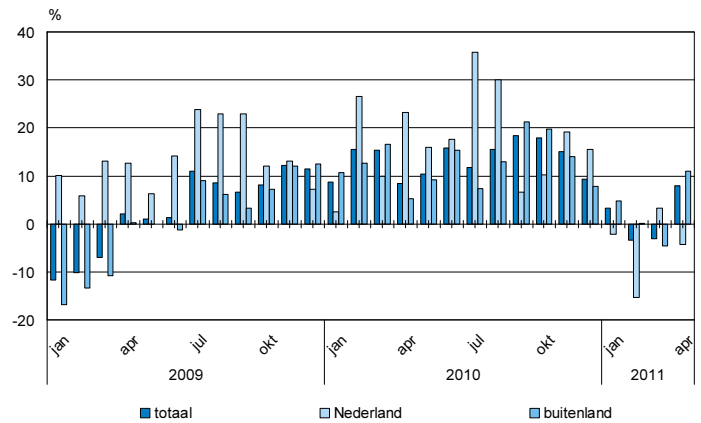
Bron: Havenbedrijf

Bezoekers musea en attracties t.o.v. zelfde periode vorig jaar, Amsterdam

bron: ATCB

Overnachtingen t.o.v. zelfde periode vorig jaar, Amsterdam

bron: CBS

Bijlage 2 Uitleg conjunctuurklok

Toelichting op de figuren

De ontwikkeling van de conjunctuur in de tijd (tot januari 2007) kan online bekeken worden op www.os.amsterdam.nl. De ontwikkeling voor heel Nederland is te vinden op www.cbs.nl.

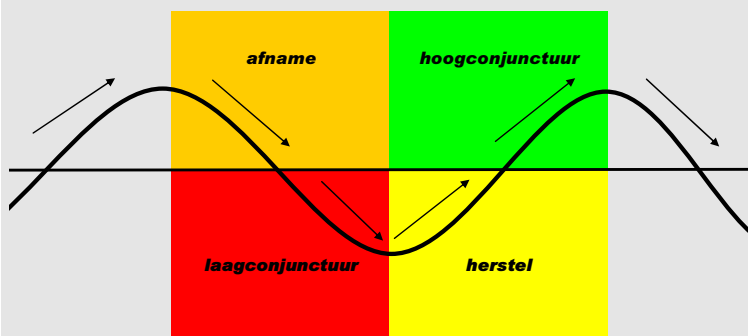
Algemeen

De figuren, die geïnspireerd zijn door de conjunctuurklok van het CBS, bevatten de meest recente cijfers van een aantal indicatoren die weergeven hoe de Amsterdamse economie er voor staat. In de figuren zijn de conjunctuurcycli te zien: hoogconjunctuur (groen), afname (oranje), laagconjunctuur (rood) en herstel (geel), zie ook onderstaande figuur. In een periode van hoogconjunctuur zal de meerderheid van de indicatoren zich in het groene kwadrant (boven de trend) bevinden, in een periode van laagconjunctuur in het rode kwadrant (onder de trend). Voor iedere indicator is bepaald wat de positie is ten opzichte van de lange termijn trend (verticale as) en ten opzichte van de korte termijn ontwikkeling (horizontale as). Hoe dicht bij het nulpunt, hoe kleiner de verandering.

Lange termijn trend

Waar mogelijk vormt de ontwikkeling tussen 2001 en 2007 (een periode van laagconjunctuur, herstel en hoogconjunctuur) de trend. Overigens deed de Amsterdamse economie het heel goed in deze periode, dit maakt het moeilijk om de trend te evenaren. Zie bijlage 2 voor de cijfers per variabele. **Boven de trend** betekent dat de variabele er relatief goed voor staat, **onder de trend** het tegenovergestelde.

Conjunctuurcyclus

Korte termijn ontwikkeling

Als er sprake is van een positieve ontwikkeling ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder, dan is er sprake van een **verbetering**, anders van een **verslechtering**.

Vooroplopende indicatoren

Bij een aantal indicatoren wordt de economische recessie eerder zichtbaar dan bij andere. Voorbeelden van vooroplopende variabelen zijn passagiers en vracht op Schiphol, hotelovernachtingen en vacatures.

Variabelen met omgekeerde ontwikkeling (in het rood)

Bij een aantal variabelen (in de legenda weergegeven in rood) wordt een positieve ontwikkeling als een afname gepresenteerd. Een voorbeeld is het aantal opgeheven bedrijven. Een toename van de opheffingen wordt gepresenteerd als verslechtering en een afname als een verbetering. De omgekeerde ontwikkeling maakt de interpretatie van deze variabelen wat ingewikkelder. In juni 2010 zijn er veel meer bedrijven opgeheven dan in dezelfde maand een jaar eerder, een verslechtering. Omdat het aantal opgeheven bedrijven in juni de trendmatige ontwikkeling benadert, bevindt de indicator zich op de middenlijn. Andere voorbeelden van variabelen met een omgekeerde ontwikkeling zijn werkloosheid, bijstandsuitkeringen en faillissementen.

Bijlage 3 Begrippenlijst

AEX	Amsterdam Exchange Index
ATCB	het Amsterdam Toerisme & Congres Bureau
Bbp	bruto binnenlands product
Consumentenvertrouwen	het gemiddelde van de saldi van positieve en negatieve antwoorden van 1.000 burgers op vragen over het economisch klimaat en de koopbereidheid (economische situatie de afgelopen en komende 12 maanden, financiële situatie de afgelopen en komende 12 maanden, gunstige tijd voor grote aankopen).
ECB	Europese Centrale Bank
EFSF	European Financial Stability Facility
NWW	niet werkende werkzoekenden, de geregistreerde werkloosheid
PIIGS-landen	Portugal, Italië, Ierland, Griekenland en Spanje
Producentenvertrouwen	het gemiddelde van de saldi van positieve en negatieve antwoorden van 1.700 industriële ondernemers, klein en groot, op vragen over de economische situatie (verwachte productie, orderportefeuille en voorraden gereed product)
Werkzame personen	personen die een beroep uitoefenen voor minimaal 12 uur per week

---

Bezoekadres
Economische Zaken Amsterdam
Weesperstraat 89
1018 VN Amsterdam
T: 020 552 2139
info@ez.amsterdam.nl
www.ez.amsterdam.nl

Contactpersoon
Linda Koeman
Economische Zaken Amsterdam

Auteurs:
Carine van Oosteren
Tanja Fedorova
Dienst Onderzoek en Statistiek
www.os.amsterdam.nl

